

KANSE 'PATA 'TSÛ TUYA JUKHANINGAE JAYI

1

Ja'ñu a'ta Cuyabeno'sû tevuen'jen kundase'pama kanjaenña'chunga, ke'inga kanjaeñe tsun'jen'fa "Kanse'patatsû tuya jukhaningae jayi" kundase'pane, va kundase'pata'tsû cundase'chu kumuna Taikua'sû shuara a'indekhûye.

Fue a'tatsû pa'khu anshaen, bujingi sheke'fa atesia'jenchu ethimbe sumbu'thini, runda'je'fangi a'i dushûndekhû junguesû ankhe'sû chipirima ingin'ga afesa'ne. Tsu'nin'da'tsû, fue tsû'jûtshia tshûjû'fa ingi'fanga ji, tse'fai'khûyitsû, tsampi in'je'khû'aye thesija athian sumbu. Tsunsingi ingija sûmbie dakhia'ka'en shen'dyaye ashaen'fa, a'imangi thû'se'fa kaentsû jipa thesima pu'taen'faye. Tumba in'jan'fa: "tsampinen'daki na'sû, tsa'ma va a'i kankheta'tsû ingi'mbe".

A'indekhuta'tsû pûiyi'khu putaen'gui'khû sumbumbu'fa tsunsi ingi'ja fe'ñañe anshaen'fa tuya i'na fûndu'je'thie: "¡Bûthu khûyaja thesi!", "¡Baninda'ki junguesûma tsuña'chuve mechu!" "¡Tsampi'sû na'sûta'tsû junguesûmbi barane'jan!"

2

Ma'thingata'tsû, thesija injan'tshi a'ta u va'veu avujakive viasepa tueki jiye atesû, tsa'ma tseki a'taja simeñitsû tueki ji. Tsunsi khasengi ingi'ja she'ndyaye anshaen'fa, tsa'kaen ingi shendyakhutsû a'ikhe jipa kinse'puen'fa putaen'gui'khû, tsunsingi ingi'ja fe'ña'fa. Tumba tuya tise nepi jambi'te, thesija ingi'ma ñutshe kamba ja. Tsunsitsû ña injama'chu tsusini junguesû uyakhia'kaen da, tsa'mangi ai'yembe akhe'pa, tsa'kaen ingi da'jenitsû ñangaja aya'fa ji, ña ambient'chu Nantu te ñama kañe injan. Tise'ta'te fuesû phurutshia kankheni kanseye ja, tsa'kansingi dzûtshe kachaikhu'je'fambi. Tsa'ma ña injamachuninda'tsû in'jen va'fangatan'gi tayu ingi'ja fue'ngae kanseye usha'faya.

Fuesû a'i kankhenga napipangi cachai Nantuma. Tsumbangi avûjapa shendyakhupa feñamba kufe'je'fa, tsun'dan'gi athe'fa, khuan'gi tsandie ingi'ningae bûthupa jiña'chuma.

—Ain, keta'ki ba'thi'sûmbi, ¡favatshe jaja! —khen tsû fûndu'fa, kini'khuikhû kanja'jemba tuya'kaen patûi'khû ñama thuva'khuemba. Tsuni'tsû fue rande patû ñanga phuru, tsatsû ñama i'naen, tsunsingi in'jan bûthuya'chungui kanseye in'jan'da khen.

3

Tueki tsaiki'ye jayipangi khûiya'chuve da re'rikhune. Ba've injantshe iñakha'chuvengi ña a'ivuni am'bian, tuya'kaen ñua'mengi kimbi'je tsangayingi ñumbiye'je Nantu'ye athûfaya'chuve dapa. Tsa'kaen khûipangi ña iñakha'chuma beyaje, tsa'kaen beya'je'nitsû ñanga fue'khu katsesi dyupa mangû jangi.

—¿Majanki tuya'kaen junguesûveki in'jan? —khen gi iñajanpaña, iyikhae'sûi'khû.

—Fue kunda'chumangi kembe i —khen tsû tusesekhu'a kun'sija sû tsumbatsû kunda ni ña tsa'kaen tise sûya khen in'jan'bi'chuama:

—Thesi tuya'kaen keta'ki usha'chuma fuen'gatshe ambian'fa. Tise'khetsû thatha'je tise ambian'chuma, tsa'matsû cahaiye ushambi. Tise ambian'chuta'tsû juniufa'sû tsampini kanse, tsa'kansitsû tise'ja ise khen a'i kankhe'ye ji'ma ushambi tise'ma a'ija pu'taen'fasi.

“Jen'da ñane junguesûne'tsû injinge”, khen gi ashaenthi'e'ja in'jan, tse'thien'gi asi'thaen ña numbiye'je'chu tuya'kaen ña iyikhaye'je'chuma ña ambian'chu Nantu'ye athûfapa, tse'thien'gi in'jan thesi ñua'me ñukimbishe ingi'ma kamba ja'chuma. Tsunsitsû ña injama'chu tsusini khase uyakhu isû.

—Ba'thita'tsû ni ñutshia ni ega'ndekhû kan'jen'fambi —khen tsû kun'sinja ti'tshe afa—. Thesita'tsû nepiji'fa va ande'ye tise pûshendekhû viani kanse'fasi fue'thi kansembi'pa, tsa'kambatsû ti'tshe atapaye usha'fambi, ke tuya'kaen Nantu da'jekhia'kaen. Tsama akhe'pajama khase thesima athe'ta.

4

Tsa'kaen dapa ña tueki ña kankheni ja'ninda'tsû fuengasû aindekhû ñanga katsepa iñajanpaña'fa ña mingae dapa ja'chuma. Tsuni pa'khumangi kundase, tuya'kaen ña kun'sima cachai'chuma'khe.

—¿Thesi iseya'chuve ingi fûiteye'tiki injan? —khen tsû iñajanpaña fuekhu fuengasûja.

—¡Mingûitekhe! ¡Thesita'tsû ingi pi'je'chumbi! ¿Jen'da pûiyi'khuma ingi'ma a'ni? —khen tsû fuesûja shen'dya.
—Ingi'ma an khen thatha'jembi'tsû —khengi ñaja sû—. Ise khen tsû vana'jen tise pûshema kachaiye, dû'shûma am'biamba tise'pa jinchu'chuma nepiambe kañe.
—¿Tsaja junguesûne'tsû ingi'ne'ja injingue? —khen tsû sû fue'khu titshe iyikhufasija—. Ti'tshe'u thesive injinge'makan.
—Injinge'chu'fatsû —Khen tsû Susuja sû, Pûima ti'tshe atesû'chu tuya'kaen cuendza ainja—. Ingi fuengasuta'tsû tisû vana'jen thesi vana'jekhiakaen. Va kankheta'tsû ingi kanse'pa, tsa'ma akhepa'je'fangi va kankheja tsampi'ye'pa jinchu, tuya'kaen tsampi-ja thesi'ye'pa jinchu khen.

Tsunsitsû majañi'khe ti'tshe utûningae afambi, tsumbangi tansian'fa.

5

Tsu'ninda'tsû u'ma andyu'paja napi tsunsitsû a'indekhûja avujapa bujin sheke'fa. Majandekhûta'tsû u'mama tai'chune setha'puemba an'dyu sheke'fa, Enthingueta'tsû tsûthei'khû uthipa kufe'je'fa tsain'gae kha'ija tsetse'pama kûi sheke'fa. Tseki a'taja, pûiyi'khu aingi tansian'fa shen'dyambe kañe thesima athe'ta. Tumba kaentsû tise'ma pu'taembe kanfaye, ingui'ja khaufani re'rikhu a'indekhû khûtsû'chuikhû iyikhukhia'kaen tsun'jen'fa, tsunsi ingi'ma jipa athûfaensû jiji'fai'khûtsû thesija favatshe isin juniufanga japa tsampikhûnga nepi ja.

—Vuengi tsun'fa —Khen tsû Susuja sû—. Aiye'pambi'tshimbi'tsû, tsa'ma thesima fûite'chui'khûngi tsampima'khe kuir'fa tuya'kaen ingi kankhema'khe.

Tumba ñua'mengi avuja'fa, tsa'kaen avûjapa ingi atse'fama uyaembangi, bûthukhu'fa tsû'theikhû uthipa kufekhe'sûma mandiamba.

Va've inja'un khuvû pasasi, ña tuya'kaen Nantu kue'jenga savûje'fani tsû ji tusesekhua kun'sija, tsumbatsû sefani kini'si thembani dyaipa sû:

—Pañangi thesi dû'shûma junifafama. Kanse'pata'tsû tuya jukhaningae jayi.

Este cuento fue escrito por:

Paula Terán O.
María Paz Dávila
María Vallejo

Las ilustraciones fueron creadas por:

Paula Terán O.

Y las niñas y niños de la comunidad Shuar de Taikua:

Nayeli Ankuas	Aracely Tiwi
Nadia Ankuash	Geniffer Tiwi
Gissela Ankuash	Yury Shakai
Dany Ankuash	Sherelin Tiwi

Este cuento es libre de derechos de reproducción. Puede ser impreso y difundido por cualquier vía, siempre y cuando mantenga los créditos correspondientes. Libro de distribución gratuita, prohibida su venta.

© 2022 WWF Ecuador

Trabajamos para conservar la naturaleza para las personas y la vida silvestre.

juntos es posible™ wwf.org.ec